

Bibliotekspaladset i Sadolins Hus

Biblioteksbyggeriet i Dragør midt i 1960'erne blev planlagt i en helt anden verden. Det økonomiske opsving var i fuld gang, ungdomsoprøret var ikke født endnu - og kommunerne i Københavns omegn, "Borgmesterkommunerne", kæmpede for ligestilling med landets købstadskommuner. Udviklingen af de kommunale servicefunktioner tog fart, man byggede idrætshaller, omegns-gymnasier, og nye kommunale hovedbiblioteks-"paladser".

I det hyggelige, gamle Dragør Folkebibliotek med dets 1½ bibliotekar søgte man at løse vækstproblemerne ved at bortvise alle lånere fra Store Magleby kommune pr. 1.4.1960. Statens Bibliotekstilsyn og Centralbiblioteket havde tilskyndet til denne "ufolkelige" forholdsregel i håb om, at den kunne provokere et økonomisamarbejde hen over kommunegrænsen. Det var før "den frie låneret uanset kommunalt tilhørsforhold" var blevet lovfæstet.

Der måtte altså skabes ordnede forhold for biblioteksplanlægningen på Sydamager. Væksten i indbyggertallet i Store Magleby viste, at denne kommune snart kunne blive tvunget til at sørge for "heltidsbetjening", altså ansætte en biblioteksleder med alt, hvad deraf kunne følge.

Planlægningen af biblioteksudbygningen i Dragør var ligeså problemfyldt: skulle man regne med personale til 3.000 eller 30.000 indbyggere på lang sigt? Skulle bogbestanden svare til et gammeldags købstadsbiblioteks eller skulle den dække behovet hos storbykunder og universitetsstuderende? Skulle man arbejde med en udbygning af en studielæsesal?

I første omgang drejede det sig om at skaffe plads til flere bøger i Dragør.

En filialfunktion i samarbejde med det nye skolebibliotek på Skolen ved Vierdiget kunne give anledning til genoptagelse af samtaler med Store Magleby sogneråd - et mellemliggende kommunevalg littede også lidt på situationen. Og i Dragør turde man derfor også acceptere medvirken i "Det Storkøbenhavnske Prøveår", hvor den frie låneret for alle skulle afprøves i praksis i året 1963.

Resultatet af de to kommuners drøftelser blev en samarbejdsaftale med en snørklet refusionsberegning, som forsøgte at dele udgifterne i Dragør i forhold til lånernes tilhørsforhold.

Sideløbende arbejdede man stadig i Dragør på "Planen", altså på at skabe det "hovedbibliotek", som skulle dække behovet for biblioteksareal under en kommende udbygning.

Forskellige forslag om placering blev mødt med venlig interesse i biblioteksudvalget og blandt interesserede benyttede, og allerede på dette tidspunkt blev Dragør-arkitekten John Freek Petersen antaget til at udmønte de abstrakte biblioteksfunktionskrav i form af en tegning af et "standardbibliotek" uden hensyn til, hvor bygningen skulle placeres.

Imidlertid blev man hurtigt klar over, at en tilstrækkeligt stor nybygning ikke kunne lægges rimeligt centralt uden at det gik ud over eksisterende bygninger. Man måtte hellere lede efter en ejendom, som kunne bygges om til formålet.

Så da kommunen i 1963 fik mulighed for at erhverve "Sadolins Hus" på Vestgrønningen af arvingerne efter G. A. Sadolins enke, var det naturligt, at biblioteksudvalget meldte sin store interesse, da ejendommen ikke skulle bruges som rådhus. Og efter et besøg i huset kunne Bibliotekstilsynets inspektør Sven Plovgaard skønne, at bygningen med lidt god vilje ville kunne anbefales indrettet som "afdelingsbibliotek for et befolkningsunderlag på ca. 2-3.000 indbyggere inden for et større biblioteksvæsen"- trods den tids mere vidtgående normer for arealkrav i biblioteker.

Så arkitekt John Freek Petersen kunne fortsætte sit tidligere arbejde, nu i mere konkret form, og biblioteksudvalget kunne tage på studietur til ombyggede biblioteker i Storkøbenhavn.

Byggesektoren var i 1960ernes begyndelse overophedet, så det offentlige byggeri blev underlagt kvotaordninger, hvor også det store biblioteksbyggeri stod i kø for at få igangsættingsstilladelser. Kun mindre ombygningsarbejder, lovliggørelser og sanitetsinstallationer kunne påbegyndes uden for kvoteringen. Biblioteksindretningen af "Sadolins Hus" måtte derfor ske etapevis i tre særskilte afsnit, hvortil kom indretning af toiletter, sikring af tagkonstruktion etc.

Hovedsynspunktet for ombygningen skulle være, at bygningens særlige karakter såvidt muligt skulle bevares, både i de ældste dele fra begyndelsen af 1800-tallet og i afsnittet med de større rum fra 1930erne. Rumopdelingen i små rum med varierende gulvhøjder samt eksisterende vindues- og døråbninger skulle respekteres i så vid udstrækning, som den ændrede anvendelse overhovedet gjorde det muligt. Traditionelle materialer og konstruktionsprincipper skulle bevares - også ved nye bygningsdele. Solid, dansk håndværksmæssig kvalitet skulle foretrækkes overalt i bygningen i dens indretning og montering.

For at få et overblik måtte man først opmåle og beskrive den komplicerede bygning rum for rum.

Derefter kunne bibliotekar og arkitekt i fællesskab søge at indpasse biblioteksfunktionerne under hensyntagen til såvel det fastlagte bygge-program som til datidens biblioteks-tekniske fremtidsperspektiver.

Det var almindelig praksis, at man vurderede driftsudgifter i nye lokaler "under forudsætning af uændret funktionsniveau". Så det nye bibliotek i "Sadolins Hus" skulle altså kunne fungere med det daværende personale på 2½ bibliotekar + 2 kontorfunktionærer.

Ved pauseaflysning og på stille tider skulle udlånsfunktionen kunne klares af en enkelt person, og de interne funktioner skulle hænge sammen, selvom de måtte spredes i de små stuer overalt i bygningen. Det kunne give upraktiske og besværlige forhold på arbejdspladser, som ofte var på kant af, hvad fabrikstilsynet ville have godkendt på det private arbejdsmarked. Men det skulle vise sig, at de fleste, som kom til at arbejde i huset, accepterede dette, måske netop fordi arkitektens respekt for at fastholde rummenes karakter havde skabt "menneskelige forhold".

Biblioteket på Vestgrønningen 18 åbnede den 1. august 1966. Da var 1. etape af projektet gennemført og bogbestanden overført fra det gamle bibliotek i von Ostensgade 13. Nu fungerede den centrale udlånsal med særskilt udlånsnotering, en lille hjørnestue med udenlandsk skønlitteratur, en læsestue med aviser og tidsskrifter samt et længe savnet lokalhistorisk arkiv med arbejdspladser, båndoptagere etc.

Og hertil kom så bibliotekets "fremtidssikring": den nye LP-grammofonpladesamling med lyttepladser fordelt i lokalerne og et afspilnings-anlæg af god kvalitet placeret i udlånsranken.

Et fremsynet biblioteksudvalg havde, tilskyndet af formanden John Olsen, besluttet, at Dragør som den 3. eller 4. kommune i Danmark burde byde de nye "øvrige, biblioteksegnete materialer" velkommen.

Biblioteksbenyttelsen og udlånstillene voksede kraftigt efter indflytningen, også St. Maglebyerne mødte talstærkt op. Men det kneb med at komme i gang med ombygningens 2. etape. Så 2. og 3. etape kom til at udgøre et samlet forløb fra sommeren 1967 og frem til efteråret 1968. Så kunne man endelig byde benytterne velkommen i det længe savnede børnebibliotek - med "maurisk kamin" og med anvendelsesmulighed som studiekredsløse - og ikke mindst glædede alle sig over den smukt indrettede foredragssal med AV -udstyr og den hyggelige lille garderobe.

Afslutningen på hele byggesagen blev behørigt fejret. Dragør Skole måtte lægge aula til det store, indbudte publikum. Jesper Jensen havde sørget for et arrangement, som gav genlyd i bibliotekskredse: Leif Panduro, Klaus Ribbjerg, Jørgen Gustava Brandt, Bent William-Rasmussen og Harry Kaae, alle med Amager-tilknytning, deltog med tekster til lejligheden.

Derudover var der musik og taler af bl.a. byggeudvalgets formand Poul Jensen, der afleverede arbejdet til sig selv, idet han også var formand for bibliotekssamarbejdsudvalget, og af borgmestrene for de to kommuner, Juel Hansen (Dragør) og Albert Svendsen (St. Magleby), af arkitekten John Freek Petersen og biblioteksinspektør Koch fra Bibliotekstilsynet.

Ved den beskedne servering bagefter var taget i bibliotekssalen ved at lette i alles glæde over, at 2-3 års byggerod nu endelig var bragt til en heldig afslutning.

Uddrag fra artikel bragt i Dragør Nyt, august 1966:

"Siden Dragør kommune købte "det sadolinske palæ" på Vestgrønningen og bestemte at ombygge det til bibliotek og kulturhus og til mandag den 1. august 1966, hvor biblioteket, som den første og vigtigste etape i ombygningen, åbnede sine døre, er der forløbet godt halvandet år.

Ingen havde vel tænkt sig, at arbejdet med at skabe det smukke, rummelige hus om til offentligt formål, skulle volde slet så store vanskeligheder, som tilfældet var, men alle og enhver kan idag konstatere, at det i rigeligt mål har været besværet og prisen værd.

Dragør har fået et hus, det kan være stolt af. Et hus, der er så fyldt med særlig dragørsk hyggestemning, at det som bygning fornemmes som museum, samtidig med, at dets funktion, som midtpunkt for vort kulturelle, åndelige liv, giver det et nutidigt og fremtidigt perspektiv. De har fremover rig lejlighed til at prøve, om ikke også De fornemmer et besøg i dette hus som en mentalforfriskende oplevelse!

Alle os, der kun kendte huset udvendigt fra, forekom det så evigt nemt at flytte biblioteket fra de snævre forhold i von Ostensgade over til det store hus med de mangfoldige rum og benytte det overflødige, bl.a. den store udstillingssal, til andre kulturelle opgaver. Men så nemt går det ikke i vore dage. Pludselig vrimler

folk fra alle slags "væsener" frem med målestok og paragraffer. Der var lofter, der var alt for lave, der var trapper og døre, der var alt for smalle o.m.a. Selv inden for biblioteksvæsenet var man

ikke særligt begejstret for ideen; man havde hellere set et nyt hus bygget. Bibliotekar Pallesen måtte tage sin strid for at gøre det klart, at vel var dette ikke den mest praktiske løsning, men en løsning, der var som skabt for Dragør.

De uregelmæssige lykkelige tilfældigheder

Da manden bag ombygningen, arkitekten John Freek Petersen fra Dragør, gik igang med at rette huset ind efter paragraffer og målestokkrav, stødte han på den ene vanskelighed og overraskelse efter den anden. Det store hus er i tidens løb bygget sammen af flere slags huse. Vel står der 1811 på husets front, men meget tyder på, at dele af huset er endnu ældre. Man traf på bjælker, der lå modsat al beregning, og selv i det nye hus fra 1934 var bygningskonstruktionen af en art, der ligger helt uden for den lovlige byggenorm. Det blev et arbejde, hvor arkitekt og håndværker ustandselig måtte finde på nye løsninger. Det var ikke et skrivebordsarbejde med standardmål. Det var en opgave for fagfolk, og såvel arkitekt Freek Petersen som byens dygtige håndværker har sat en ære i at løse opgaven, og har løst den med megen ære. Det viste sig nemlig, at de mange uregelmæssige tilfældigheder fik helt nye skønhedsindtryk frem i husets interiør. Et loft, der forsvandt, skabte et særpræget rum med fritliggende bjælker. Et andet fik en intim hygge ved at få lagt større bjælker ind, så loftet blev næsten trappeformet, og sådan gik det overalt.

De små ting, der præger huset

Det er husets særpræg, at utallige små ting, som generationer igennem har tjent sit daglige formål, endnu er bevaret. Gamle messinghåndtag og dørbeslag, en halvrund dør med klinke-lukke, lave døre, gamle trapper med udskårne blåmalede balustre, fliser i vinduesnicher og på vægge. Det er næsten ikke til at skildre det hele, men lad os gå en tur på biblioteket og se, hvad vi finder ud over en god bog.

Når vi fra Vestgrønningens lille haveanlæg går igennem den gamle, smukke yderdør, kommer vi ind i en forstue med hvidmalede, rustikke vægge og store marmorfliser på gulvene. Her afleveres og stemples de bøger, vi har eller vil låne, ved en receptionsskranke af nutidig snedkerkunst (tømremester Bülow). Her kan vi stifte bekendtskab med bibliotekets moderne nyanskaffelse, en radiogrammofonanlæg, der kan afspille tre forskellige programmer til seks hovedtelefoner, der er anbragt i bibliotekets læsesal.

Diskoteket er samlet og udvalgt af dr.phil. Camillo Schonbaum og omfatter foreløbig et udsnit af musikværker fra de tidligste tider til vore dage. Endnu er jazz og pigtråd ikke repræsenteret, men bibliotekar Pallesen håber inden længe at få denne del af musikhistorien med i samlingen; thi ingen åndelig rørelse bør være vort kulturforum fremmed.

Går vi til højre, kommer vi ind i den store bibliotekssal, hvor rader af reoler får lys ind fra vinduerne ud mod Vestgrønningen og fra vinduer havedør ind mod gårdhaven. Her sidder en bibliotekar klar med råd og dåd, hvis De søger et bestemt emne eller bog. Bemærk her de gamle fliser i vinduesnicherne.

Går vi til venstre et par trin op, ligger der lige bag receptionen en stor, nordvendt hjørnestue, hvor ungdommen skal kunne hygge sig med spec. ungdomstidsskrifter og plader fra to telefonstik. Værelsets særpræg er et indbygget vægskab, der virker som vægdekoration og en stor flisebelagt ovnplads. Hvor ovnen har stået, mangler der en del fliser, men biblioteket håber, at en stor mæcen eller flere små vil skænke ungdomsstuen de manglende fliser.

Bag den gamle køkkendør med klinkelukket ligger en lille stue, hvor det lokalhistoriske arkiv (gl. fotos, beretninger o.l.) har til huse. I dette lille, intime rum med trappeloftet påtænkes de hyggesamtaler med ældre i byen videreført, så eftertiden på bånd kan få overleveret f.eks. Dragør-dialekten, gamle skikke og meninger o.m.a. Derudover kan stuen bruges, hvis en gæst vil fordybe sig særligt i et emne; skrive det ned på maskine, lytte til en båndoptagelse o.1.

Næste dør fører ind til læsestuen for de voksne med vinduer ud til Strandgade og vinduer og havedør ud til den vidunderlige, lukkede gårdhave, hvor man på gode dage kan sætte sig ud og læse, sludre med en bekendt eller blot meditere.

Arkitekt Freek Petersen har special-tegnet stuens inventar og herved skabt en hyggelig læsestue, hvis mage vel ikke findes. Væggene er fyldt med skrå reoler, hvor utallige tidsskrifter kan findes.

Her er tre faste pladser til studier og afskrivning og plads til fire læsende eller pladelyttende gæster. Her er en to-mands-skrivepult til atlas- og vejviser-læsning, mange avislyder og et helt nyt kartoteks-skuffedarium. Bagved læsestuen findes en lille gang med toilet for publikum.

Det lukkede administrative område

Endvidere rummer denne del af huset på 1ste sal værelser til administrativt brug: bibliotekarens kontor, mødelokale, klargørings- og katalogiseringsværelse. Små arkivrum, personalekøkken, toilet o.s.v. Alle er de fulde af charme, hygge og særpræg skabt af de uregelmæssige, lykkelige tilfældigheder.

Der er derfor ingen tvivl om, at vi her har fået et hus, der svarer til de krav, fremtiden ser frem til. Længe leve vor by, vort bystyres mod og vort nye bibliotek!"

Uddrag fra artikel bragt i Dragør Nyt, august 1968

"For 2 år siden åbnedes den del af huset, som vi vist alle har beundret og følt os tilpas i, og nu er resten af huset så vidt, at vi også kan begynde med at beundre denne del.

Når De nu får ærinde på biblioteket, vil De se, at den lille lukkepause bl.a. er blevet anvendt til at omskabe den lille gårdhave fra en fin intim familiehav til en mere praktisk udestue for bibliotekets gæster. Det var f.eks. meget upraktisk med den megen grusbelægning som lånerne slæbte ind på tæpperne, og derfor er størstedelen af gården nu stenbelagt. De få, men meget sjældne fliser, der lå her, er tilfældigvis af nøjagtig

samme slags, som man har anvendt i Store Magleby kirke og hvoraf flere trængte meget til udskiftning. Dette kan nu ske til fælles glæde og som symbol på kommunalt samarbejde. Foran de to nye havedøre, der er kommet i den sydlige fløj, er der anlagt en repos, der tænkes anvendt til opførelse af små udendørsspil på fine sommeraftener.

Børnebibliotek

I den nye fløj, hvor der nu er lavet adgang og trapper til og fra voksenbiblioteket, er der indrettet et specielt børnebibliotek. Rummet var oprindeligt et pragtfuldt stort atelier med skrå loftruder ud mod Bjergerlav og i enden af rummet dominerer en stor, smuk kamin. Stort set hører en kamin måske ikke hjemme i et børnebibliotek, men hvis man kan finde frem til en ufarlig form for kaminild, påtænkes det at foranstalte små hyggeoplæsninger omkring kaminen for børnene f.eks. af nye børnebøger, –og det lyder da særdeles hyggeligt.

Endvidere kan dette store og smukke rum i aften timerne anvendes til studiekreds for 14-16 mennesker. Der er lavet en praktisk skydedør til aflukning fra det øvrige bibliotek. Hertil kommer en ovenud snild finesse, idet varmen ligger i loftet, så ingen vægplads optages af radiatorer.

Salen

I 1934 lod direktør Sadolin to kendte arkitekter ombygge huset, så der i fløjen ud mod Vestgrønningen fremkom en stor udstillings- el. atelier sal på 1. ste salen. Den fik sit lys fra ateliervinduer i taget og kun den gedigne egetræsdør med jernbeslag, der vender ud mod Vestgrønningen, bryder vægfladerne. (Kan De forresten tænke Dem et mere ideelt sted en denne lille balkon, hvis Dragør på et eller andet tidspunkt ønskede at hylde en medborger med fakkeltog eller lignende?).

Det stod straks klart, at her ville kunne skabes en sal til mange kulturelle foranstaltninger, foredrag, kammerkoncerter, udstillinger o.s.v., men arkitekt Freek Petersens beregninger viste hurtigt, at væggenes bæreevne ikke tillod ca. 80 menneskers vægt. Det har derfor været nødvendigt at indsætte skrånede jerndragere for at holde sammen på væggene. Det har været en vanskelig opgave, men tilsyneladende har arkitekten løst den eksemplarisk og tilmed givet rummet et ekstra plus både på det praktiske og det dekorative område.

Han har så at sige gemt jernstiverne bag et loft af brede trælistor eller lameller; noget der både gør rummet hyggeligere, dæmper lyset fra ateliervinduerne, og rent praktisk gør det muligt at fastklemme spotlightlamper på trælisterne til evt. belysning af malerier, billeder og lign. ved kommende udstillinger.

Da salen skal kunne anvendes til fremvisning af film og lysbilleder ved foredrag, måtte loftruderne kunne blændes, og her kom lamelloftet naturligvis i vejen. Dette er dog løst ad teknisk vej, idet man faktisk kan fjernstyre persienner fra en anordning i væggen, ligesom det elektriske lys i salen kan dæmpes ned langsomt. Af andre tekniske raffinementer kan nævnes, at luften fornyes af et nyinstalleret anlæg.

Nu kommer det an på os

Her har vi nu et hus, - man ynder ikke at kalde det "kulturhus", men et hus der byder på alle muligheder for et kulturliv, som utallige kommuner vil misunde os. Vi har en ramme så skøn og ideel, som man kan forlange, men hvad der skal fyldes i rammen er op til os selv - det bliver vore foreningers opgave, men når muligheden er der, skal emnerne nok komme.

Edvin Kræmer"